

- створення, підтримка діючого і постійне поновлення веб-сайту з туристичними пропозиціями Хмельниччини;
- створення електронних інформаційних довідників з переліком існуючих туристичних фірм у регіоні, туристичних маршрутів, їх транспортним забезпеченням і вартістю;
- розробка і проведення регулярних рекламних кампаній у ЗМІ для поширення інформації та популяризації найпривабливіших туристично-рекреаційних пропозицій регіону із застосуванням національних і місцевих каналів телебачення, а також каналів, де розміщується реклама країн та найцікавіших туристичних маршрутів: travel channel, CNN, Eurosport та ін.;
- заохочення туристичних фірм та курортно-оздоровчих закладів області до розробки тематичних стендів, присвячених найпривабливішим туристично-рекреаційним пропозиціям і туристичним маршрутам, для їх подальшого представлення у національних і міжнародних туристичних виставках;
- проведення регіональних ярмарок, конференцій, семінарів, презентацій, присвячених проблемам розвитку туристичного бізнесу;
- розробка різноманітних інформаційно-реklamних матеріалів про туристичні маршрути та поширення їх на вітчизняному і міжнародному туристичному ринку (на вітчизняному ринку – через провідні туристичні фірми; на міжнародному ринку – через туристичні представництва України за кордоном, які вже відкриті чи незабаром будуть відкриті при консульствах у різних країнах Європи і світу).

Висновки. Хмельниччина є одним з перспективніших туристичних регіонів України. Необхідною умовою для ефективного розвитку туризму на Хмельниччині є створення системи регіональної координації діяльності різних організацій, від яких залежить якість туристичних послуг та реалізація активної туристичної політики. Динамічність розвитку туристичної галузі на Хмельниччині можна забезпечити за рахунок поширення і впровадження нових видів туристичних послуг. Пріоритетними для Хмельниччини є оздоровчий туризм (відпочинок та лікування на курортах області), екологічний туризм, пізнавальний, а також тури вихідного дня. Впровадження нових екскурсійних маршрутів, пошук ефективних форм поєднання різних видів туризму (наприклад, екологічного туризму з природо-пізнавальним, сільським і мисливським та ін.) сприятиме подальшому розвитку туризму на Хмельниччині.

Для формування позитивного сприйняття Хмельниччини як привабливого туристичного регіону потрібні значні маркетингові зусилля, які необхідно спрямувати на вдосконалення системи інформаційного забезпечення, поглиблення маркетингових досліджень в сфері туризму, стимулювання розвитку інфраструктури туризму шляхом залучення вітчизняних і іноземних інвестицій для реконструкції, будівництва туроб'єктів.

Література

1. Філіпенко І. В умовах кризи Україна робить ставку на внутрішній туризм. Інтерв'ю з першим заст. гол. Державної служби туризму і курортів України О. Соколовою // "День". – 2009. – № 78. – 14 трав. – С. 2–3.
2. Пурська І.С. Концептуальні засади створення маркетингової стратегії розвитку іноземного туризму в регіонах України // Регіональна економіка. – 2008. – № 4. – С. 200–207.
3. Кирилова О. Маркетинг на ринку туристичних послуг // Маркетинг в Україні. – 2009. – № 3. – С. 57–59.
4. Правик Ю.М. Маркетинг туризму: підручник (Вища освіта XXI ст.). – К.: Знання, 2008. – 303 с.
5. Веб-сторінка Іспанії: <http://www.spaininfo/>.
6. Веб-сторінка Державної служби туризму і курортів: <http://www.tourism.gov.ua>.
7. Цимбалюк М. У 2020 році Кам'янець-Подільський відвідає мільйон туристів // Подільський кур'єр. – 2010. – № 17. – 29 квіт. – С. 16.

УДК 339.137.2:330.342.146

О. В. МАКАРА

Тернопільський національний економічний університет

НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Розглянуто напрями забезпечення конкурентоспроможності національної економіки на засадах соціальних аспектів. Обґрунтовано провідну роль технічного та інноваційного характеру економіки, що робить можливим існування її соціальної орієнтації.

The directions of providing of competitiveness of national economy on principles of social aspects are considered. The leading role of technical and innovative character of economy which does possible existence of her social orientation is reasonable.

Ключові слова: конкурентоспроможність національної економіки, соціально орієнтована економіка, людський капітал.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. У XXI ст. рівень розвитку наукоємних галузей, світових ринків технологій визначає межі між

багатими та бідними країнами, створює основу економічного зростання. Технічний прогрес змінив не лише масштаби та структуру виробництва індустріально розвинутих країн, але й вплинув на рівень життя населення. Формування нової парадигми науково-технічного розвитку світової економіки пов'язане з підсиленням соціально-економічної націленості нових технологій.

Якщо Україна прагне підвищити свою конкурентоспроможність, отримати більш вигідні позиції в новій розстановці сил у світі, то їй необхідно забезпечити умови переходу до постіндустріальної стадії розвитку, що обумовлює підвищення значимості людського капіталу. Для реалізації цього курсу потрібні ефективна і гнучка науково-технічна та інноваційна політика, яка забезпечить відтворення робочої сили, що відповідає вимогам сучасної конкурентоспроможної національної економіки. Науково-технічний та інноваційний характер економіки робить можливим існування її соціальної орієнтації. Впровадження нових розробок, технологій дає змогу найбільш повно і якісно задовольняти індивідуальні потреби громадян, а також створити умови для максимального можливого розвитку людини як найвищої цінності суспільства та збагачення науково-інтелектуального потенціалу суспільства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми. Тематиці забезпечення конкурентоспроможності національної економіки приділяється багато уваги як в роботах вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Серед зарубіжних учених, які зробили внесок у дослідження багатьох аспектів формування та забезпечення високого рівня конкурентоспроможності, варто відзначити Л. Ерхарда, Дж.М. Кейнса, К. Маркса, А. Маршалла, М. Портера, Е. Райнерта, Дж. Сакса, П. Самуельсона, Р.Солоу, І. Фішера, М. Фрідмена, Ф. Хайека, Й. Шумпетера та багатьох інших. Питання науково-технічних та інноваційних пріоритетів розвитку, а також підвищення конкурентоспроможності національної економіки розглядаються у роботах вітчизняних вчених Я. Базилук, Б. Буркінського, О. Власюка, А. Гальчинського, В. Гейця, О. Грішнєвої, Я. Жаліла, Б. Кваснюка, О. Кузьміна, Е. Лібанової, А. Мельник, В. Новицького, В. Онищенко, Ю. Пахомова, А. Пилипенка, Ю. Полунєєва, С. Пирожкова, А. Сухорукова, А. Філіпенка, М. Чумаченка, О. Шнипка та інших. Однак багато питань залишаються недостатньо розкритими та обґрунтованими. Потребують подальшого дослідження теоретико-методологічні засади конкурентоспроможності на засадах соціальних аспектів. Актуальною на сьогодні є також проблема теоретичного обґрунтування необхідності розробки пріоритетних напрямів підвищення конкурентоспроможності України та шляхів її реалізації.

Мета статті. Розробка науково-методичних та практичних рекомендацій щодо пріоритетних напрямів підвищення конкурентоспроможності національної економіки України.

Основний матеріал дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Високорозвинуті країни прискорили свій соціально-економічний розвиток та сконцентрували зусилля на розвитку економіки, що знаменує прихід нової технічної революції. На цьому фоні дисонансом стала стрімка деградація української економіки, особливо її наукомістких секторів, викликана обвальним скороченням витрат на системи розробки та впровадження нових технологій, на розвиток відповідних галузей і виробництв.

Із теорії відомо, що економічна криза і депресія долаються впровадженням нових технологій, що створюють нові виробничі можливості, освоєння яких забезпечує перехід до економічного зростання. У випадку нормального проходження структурної кризи скорочення економічної активності не повинне призводити до згорання прогресивних виробництв нових технологій. Навпаки, в умовах загального економічного спаду, зазвичай, спостерігаються зростання виробництва нових товарів, інвестиційна та інноваційна активність у перспективних напрямках. Відбувається перетікання капіталу із застарілих виробництв у нові [1]. Економічна криза повинна позитивно впливати на технологічну і виробничу структуру народного господарства на сучасній технічній основі.

Економічна ситуація в Україні на сьогоднішній день кардинально відрізняється від класичної депресії, яка характеризується підвищеною інноваційною активністю та руйнуванням існуючої технологічної структури, її модернізацією, а отже – підвищенням ефективності та розширенням різноманітності виробництва, що створює нові можливості для економічного зростання. Спад виробництва у високотехнологічних галузях виявився набагато більшим, ніж у промисловості. Водночас фактично спостерігається аномальна тенденція: темпи спаду виробництва зростають із підвищенням технічного рівня галузі.

Розвитку науки і впровадженню результатів наукових досліджень уряд України приділяє недостатню увагу. За останній час різко погіршився стан фундаментальної і прикладної науки, скоротили її потенціал. У проектах держбюджету України кошти на фінансування наукової і науково-технічної діяльності відповідно до Закону України "Про наукову і науково-технічну діяльність" (1991 р.) передбачались у розмірі 1,7 % ВВП, але фактичні обсяги фінансування є значно меншими. З 2000 по 2008 рр. витрати держбюджету на наукові і науково-технічні роботи були на рівні близько 0,4 % від ВВП (табл. 1) [2]. Водночас питома вага обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт у ВВП зменшилась із 1,16 % до 0,90 % при абсолютному збільшенні ВВП. У результаті перерахованих процесів частка наукомісткої продукції України становить тільки 0,05–0,1 % світового ринку. Інноваційна діяльність також не досягла відповідного рівня розвитку. Незважаючи на зростання загального обсягу витрат підприємств на інновації (з 1757,1 млн грн у 2000 р. до 11994,2 млн грн у 2008 р.) їхня інноваційна активність залишається низькою [2]. Такий стан справ різко зменшує шанси України на те, щоб сформувати соціально орієнтовану національну економіку, що вписується в сучасні тенденції соціально-економічного розвитку.

Науково-технічна та інноваційна діяльність в Україні

Показник	Рік								
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Обсяг виконаних наукових і науково-технічних робіт, млн грн	1978,0	2275,0	2496,7	3319,8	4112,4	4818,6	5358,6	6700,7	8538,9
Відсоток до ВВП	1,16	1,11	1,11	1,24	1,19	1,09	0,98	0,93	0,90
Витрати держбюджету на наукові і науково-технічні роботи, млн грн	614,5	751,6	733,3	1070,7	1449,5	1711,2	2017,4	2815,4	3909,8
Відсоток до ВВП	0,36	0,36	0,32	0,40	0,42	0,38	0,37	0,39	0,41
Обсяг фінансування інноваційної діяльності у промисловості, млн грн	1757,1	1979,4	3018,3	3059,8	4534,6	5751,5	6160,0	10850,9	11994,2
Кількість інноваційно-активних промислових підприємств	1705	1697	1808	1496	1359	1193	1118	1472	1363
Частка промислових підприємств, що впроваджували інновації	14,8	14,3	14,6	11,5	10,0	8,2	10,0	11,5	10,8

Впровадження у виробництво нових технологій вимагає значних фінансових вкладень, які не під силу більшості українських промислових підприємств.

Вихід із цієї ситуації частина підприємців, учених і політиків бачать у створенні спільних виробничих підприємств на площах українських компаній із використанням української робочої сили і залученням західного капіталу разом з сучасною технологією. Від створення таких компаній чекають і припливу в економіку зарубіжних інвестицій. Стратегічні інвестиції в реальну економіку традиційно вітаються на відміну від спекулятивних угод на ринку цінних паперів.

Передусім необхідно чітко розуміти, що західний інвестор зацікавлений тільки в тому, щоб використовувати відносно дешеvu іноземну робочу силу у найбільш трудомістких операціях. На перший погляд таке ставлення іноземного інвестора не має бути основою для відмови від інвестицій при дотриманні ряду умов: справній сплаті податків, забезпеченні вищої оплати праці у порівнянні з вітчизняними підприємствами.

Але такі умови є "пасткою", яка в перспективі тільки сприятиме подальшому відставанню від розвинених країн. Це відбувається у тому випадку, якщо працівники підприємства навчаються не найвищим технологіям, які дійсно використовуються в кінцевому виробі виробництва, а лише проведенню елементарних операцій. Такі виробництва мають назву – Semi Knocked Down (SKD - збірка). Висока оплата праці стимулює не зростання кваліфікації, а тільки підвищену інтенсивність праці та відповідальність працівників. Велика частина прибутку вивозиться за кордон.

Коли зарубіжні компанії виходять із проекту, країна отримує "порожні" виробничі фонди, які без знання технології подібні до комп'ютера без програмного забезпечення, і безробітних низької кваліфікації з високими запитами щодо оплати праці. Для зниження вірогідності появи таких "пасток" необхідно відмовлятися від практики оцінки ефективності спільних проектів тільки щодо їх прибутковості і можливості швидко вирішити поточні соціальні проблеми. Державна політика в цій сфері повинна сприяти тому, щоб українські підприємства хоча б частково отримували права на нові технології, а для підвищення кваліфікації працівників створювалися програми навчання розраховані на тривалий термін.

Є й інший шлях вдосконалення технологій і розвитку трудових ресурсів – розробка власного ноу-хау. Для розвинених країн, такий шлях основний. Західні компанії забезпечують високий рівень оплати праці висококваліфікованим працівникам у власній країні тоді, коли вони переносять у бідні країни трудомісткі і мало-кваліфіковані операції, від яких неможливо відмовитися навіть у найсучаснішому виробництві. Такий підхід сприяє концентрації найбільш продуктивних сил у багатих країнах і забезпечує найкращі умови для вдосконалення і створення технологій. Країни, які стають споживачами застарілих технологічних досягнень, втрачають стимули для здійснення власних науково-технічних розробок, що позбавляє їх бази для подальшого зростання добробуту.

Створюючи власні технології, українські підприємства можуть використовувати описану схему "співпраці" розвинених країн з менш розвиненими. Прикладом можуть служити ділові контакти у сфері просування українських озброєнь на світовий ринок. Перевага ж у цьому процесі для України полягає в можливості поступово переймати сучасні технології у більш розвинутих західних країн. Подібний підхід створює резерв збільшення витрат на розвиток власного людського капіталу і поступове вдосконалення технологій, що приведе до зростання добробуту як окремого індивіда, так і суспільства.

Отже, варто активізувати конкурентні переваги, які будуть вирішувати відповідні завдання у соціально-економічній політиці.

У технологічній сфері необхідно формувати виробничо-технологічні системи сучасного новітнього технологічного укладу і стимулювати їх зростання разом з модернізацією суміжних виробництв. На основі вже накопиченого науково-промислового потенціалу варто збільшувати конкурентоспроможність підприємств на світовому ринку, проводити підготовку кадрів необхідної кваліфікації, захистити внутрішній ринок і заохочувати експорт перспективної вітчизняної продукції. Водночас мають бути створені умови для випереджаючого

становлення новітнього технологічного укладу, що мають державну підтримку відповідних фундаментальних і прикладних досліджень, розгортання інфраструктури підготовки кадрів необхідної кваліфікації, створення необхідної інформаційної інфраструктури, а також системи захисту інтелектуальної власності.

В інституціональній сфері потрібно впроваджувати господарський механізм, який забезпечить перерозподіл ресурсів із застарілих і безперспективних виробництв у виробничо-технологічні системи сучасного технологічного укладу, модернізацію економіки, підвищення її ефективності і конкурентоспроможності на основі поширення нових технологій. Такі ж цілі мають визначати політику у сфері вдосконалення організаційно-виробничої структури економіки. Важливо стимулювати такі форми інтеграції фінансових, виробничих, торговельних, науково-дослідних та наукових організацій, які могли б стійко розвиватися в умовах жорсткої міжнародної конкуренції, забезпечувати безперервне підвищення ефективності виробництва на основі своєчасного освоєння нових технологій.

Макроекономічна політика має забезпечувати сприятливі умови для інвестиційної та інноваційної діяльності, підтримувати конкурентоспроможність вітчизняних товаровиробників.

На мікрорівні необхідно відновити зв'язок між творчою суспільно-корисною діяльністю і заробітною платою, створити умови, що стимулюють конструктивну мотивацію підприємницької діяльності на підвищення ефективності виробництва, впровадження прогресивних нововведень та освоєння сучасних технологій, виготовлення якісних споживчих і громадських благ, трансформацію прибутків в інвестиції.

Разом з концентрацією заходів державної підтримки і стимулювання на пріоритетних напрямках структурної політики мають бути проведені спеціальні заходи щодо збереження й активізації науково-технічної та інноваційної діяльності:

- закріплення частки бюджетних витрат, що направляються в сферу наукових і науково-технічних робіт не нижче за 3 % ВВП;
- збільшення державних субсидій на наукові дослідження, запровадження податкових пільг, податкових кредитів;
- концентрація коштів державної підтримки в здійсненні державних програм розвитку і поширення технологій сучасного і новітнього технологічних укладів;
- стимулювання інноваційної активності за допомогою державної підтримки ризикованих проєктів освоєння перспективних нововведень, здатних забезпечити підприємствам конкурентні переваги на світовому ринку;
- формування механізму стимулювання передачі технологій з військового в цивільне виробництво;
- створення за допомогою держави інфраструктури, що забезпечує комерціалізацію результатів НДДКР;
- збереження інформаційної інфраструктури науково-дослідних робіт, підтримка мережі науково-технічних бібліотек, імпорт наукової літератури;
- забезпечення соціальної орієнтації науково-технічного та інноваційного розвитку економіки, на основі нарощування інвестицій у розвиток людського капіталу;
- розробка і реалізація програм розвитку територій з високою концентрацією науково-технічного потенціалу.
- вдосконалення інституту освіти, яка у сучасному світі виходить за рамки традиційної освітньої системи, перетворюючись на навчання протягом усього життя.

Висновки. Реалізація перерахованих заходів створить загальні сприятливі умови для позитивної зміни економічної ситуації і подолання кризи, але самі по собі вони не забезпечать позитивного ефекту. Для цього необхідні сильні імпульси, здатні здолати бар'єри між фінансовою і виробничою сферами та переорієнтувати рух капіталів і ресурсів.

Література

1. Стратегічні виклики XXI ст. суспільству та економіці України: В 3 т. / За ред. В.М. Гейця, В.П. Семиноженка, Б.Є. Кваснюка. – К.: Фенікс, 2007. – Т. 3. – С. 10.
2. <http://www.ukrstat.gov.ua>.

УДК 331.522.4:658

І. О. ОБУХОВСЬКА

Одеський державний економічний університет

ТРУДОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ДЕФІНІЦІЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КАТЕГОРІЇ

У роботі розглянуто різні трактування сутності трудового потенціалу і проведено їх аналіз.

Different approaches to the sense of labour potential have been considered and their analysis has been done in the article.

Ключові слова: робоча сила, трудові ресурси, потенціал.

Однією з основних перешкод на шляху до економічного росту України є повільний процес перетворень на рівні підприємств, тому що в умовах виходу вітчизняного ринку зі стагнації однією з найважливіших